

Sykdomsbyrde måler hvor mange friske leveår som går tapt i en befolkning i løpet av et bestemt år som følge av for tidlig død eller redusert helse. Det samlede målet på sykdomsbyrde (DALY) beregnes som summen av tapte leveår (YLL) og år levd med helsetap (YLD).

Hvordan beregnes sykdomsbyrde?

Tapte leveår (YLL, Years of Life Lost): Mål på dødelighet. Beregnes ved å telle opp antall dødsfall et bestemt år og summere den forventede gjenstående levetiden som gikk tapt. Den gjenstående levetiden er basert på en global referanse for forventet levealder.

År levd med helsetap (YLD, Years Lived with Disability): Mål på helsetap. Beregnes ved å multiplisere forekomsten av sykdommen et bestemt år med alvorlighetsgrad. En sykdom gir mange år med helsetap i befolkningen dersom den er hyppig forekommende, langvarig eller alvorlig, eller en kombinasjon av disse.

Helsetapsjusterte leveår (DALY, Disability-Adjusted Life Years): Samlet mål på sykdomsbyrde. Summen av tapte leveår (YLL) og år levd med helsetap (YLD). Viser hvor mange friske leveår som går tapt i en befolkning på grunn av tidlig død eller redusert helse.

Alle rater er aldersstandardiserte per 100 000 innbyggere til GBDs standardbefolkning. Sammenligninger mellom fylket og landet er basert på disse aldersstandardiserte ratene, og signifikans vurderes ut fra 95 % usikkerhetsintervall.

Kilde: Global Burden of Disease (GBD 2023).

Tapte leveår

Ifølge GBD døde det i 2023 2 349 mennesker i Møre og Romsdal, som tilsvarte 36 551 tapte leveår. Møre og Romsdal hadde den laveste aldersstandardiserte YLL-raten blant de 11 fylkene, 6,6% lavere enn landsgjennomsnittet. Kreft var den største enkeltårsaken (32,9% av alle YLLs), etterfulgt av hjerte- og karsykdom (20,2%) og nevrologiske sykdommer (9%) (figur 1). Blant de ti største årsakene var YLL-raten i Møre og Romsdal statistisk signifikant lavere enn landet som helhet for selvskaade og vold, kroniske luftveissykdommer, samt fordøyelsessykdommer (figur 1).

Ikke-dødelige helsetap

I 2023 var den aldersstandardiserte YLD-raten i Møre og Romsdal 11 176 per 100 000, lavere enn landsgjennomsnittet (11 266). Psykiske lidelser (22,8%), muskel- og skjelettsykdommer (17,2%) samt utilsiktede skader (11,2%) var blant de største bidragene (figur 1). For de ti største årsakene var YLD-raten i Møre og Romsdal ikke statistisk signifikant forskjellig fra landet som helhet (figur 1).

Helsetapsjusterte leveår

I 2023 var den aldersstandardiserte DALY-raten i Møre og Romsdal 18 448 per 100 000, den lavest blant de 11 fylkene. Kreft (14,3%), psykiske lidelser (13,6%) og hjerte- og karsykdom (10,4%) var de viktigste bidragene, førstnevnte hovedsakelig gjennom YLL. Årsaker som i større grad påvirker YLD, som psykiske lidelser og muskel- og skjelettsykdommer, bidro også vesentlig (figur 1). Blant de ti største årsakene var DALY-raten i Møre og Romsdal ikke statistisk signifikant forskjellig fra landet som helhet (figur 1). Fordelingen av samlet sykdomsbyrde over alle aldre (ikke aldersstandardisert) vises i figur 2.

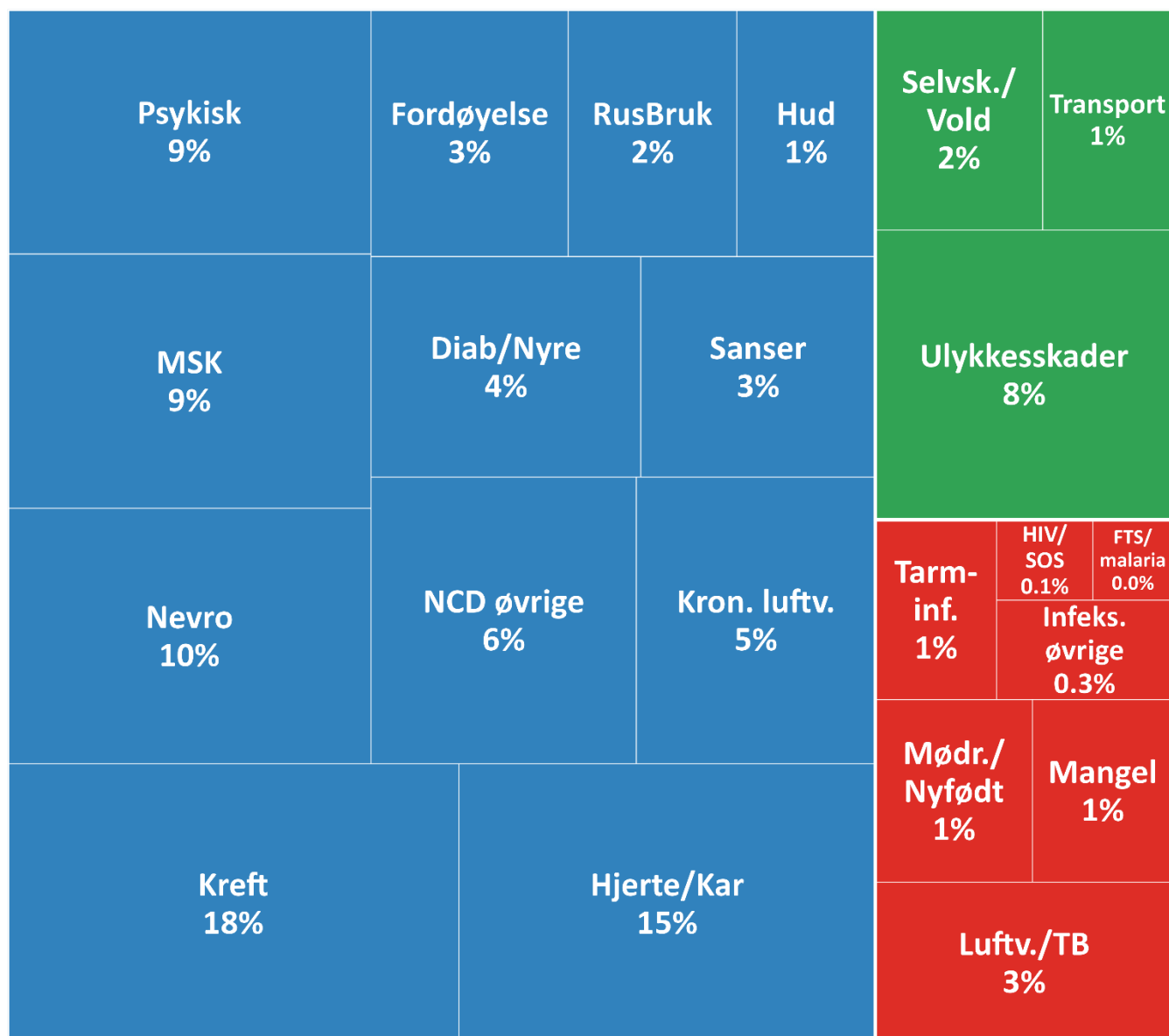
Risikofaktorene for DALY

De tre største risikofaktorene i Møre og Romsdal var tobakk, høy kroppsmasseindeks (BMI) og høyt blodtrykk (figur 1). Blant de ti største risikofaktorene for DALY i Møre og Romsdal var det ingen statistisk signifikant forskjell fra landet som helhet (figur 1). Tobakk forklarte om lag 5%, høy BMI 5% og høyt blodtrykk 5% av de totale DALY. Alle tre påvirker både YLL og YLD, med størst effekt på YLL.

Det har vært en betydelig nedgang i sykdomsbyrden fra tobakk, høyt blodtrykk, høyt kolesterol og kosthold. Samtidig øker sykdomsbyrden fra høy BMI, høyt blodsukker, alkoholbruk og lav beinmineraltetthet. Samlet tyder dette på at sykdomsbyrden i økende grad knyttes til kroniske og livsstilsrelaterte helseutfordringer som gir redusert helse over tid, snarere enn faktorer som i større grad påvirker dødelighet.

Type	Årsak	Antall per 100 000 innbyggere		Sykdomsbyrdebarometer
		Møre og Romsdal	Norge	
Tapte leveår (YLL)	Kreft	2392 [2261, 2523]	2539 [2400, 2640]	
	Hjerte- og karsykdom	1466 [1305, 1576]	1440 [1280, 1536]	
	Nevrologiske sykdommer	652 [425, 1098]	649 [416, 1112]	
	Andre ikke-smittsomme sykdommer	421 [375, 481]	418 [374, 485]	
	Selvskade og vold	393 [349, 435]	476 [434, 523]	
	Kroniske luftveissykdommer	366 [321, 415]	478 [431, 530]	
	Utsiktede skader	366 [333, 398]	360 [326, 389]	
	Infeksjoner i luftveiene og tuberkulose	209 [181, 232]	239 [208, 267]	
	Fordøysessykdommer	207 [183, 231]	253 [226, 281]	
	Diabetes og nyresykdommer	194 [172, 215]	217 [192, 240]	
År levd med helsetap (YLD)	Psykiske lidelser	2445 [1778, 3185]	2452 [1767, 3181]	
	Muskel- og skjelettsykdommer	1844 [1353, 2532]	1858 [1358, 2531]	
	Utsiktede skader	1202 [845, 1662]	1289 [903, 1778]	
	Andre ikke-smittsomme sykdommer	1068 [748, 1482]	1028 [715, 1424]	
	Nevrologiske sykdommer	963 [691, 1276]	955 [683, 1276]	
	Kroniske luftveissykdommer	478 [336, 634]	487 [342, 643]	
	Hjerte- og karsykdom	412 [302, 549]	400 [293, 537]	
	Diabetes og nyresykdommer	397 [286, 533]	397 [283, 537]	
	Rusbrukslidelser	337 [236, 432]	386 [274, 496]	
	Sykdommer i hud og underhud	333 [224, 476]	334 [225, 480]	
Sykdomsbyrde (DALY)	Kreft	2567 [2408, 2718]	2710 [2554, 2835]	
	Psykiske lidelser	2446 [1778, 3186]	2452 [1768, 3182]	
	Hjerte- og karsykdom	1878 [1669, 2066]	1840 [1646, 2006]	
	Muskel- og skjelettsykdommer	1869 [1382, 2557]	1888 [1390, 2560]	
	Nevrologiske sykdommer	1615 [1203, 2164]	1604 [1199, 2159]	
	Utsiktede skader	1568 [1214, 2031]	1649 [1267, 2135]	
	Andre ikke-smittsomme sykdommer	1489 [1177, 1878]	1446 [1145, 1816]	
	Kroniske luftveissykdommer	843 [703, 1018]	964 [819, 1146]	
	Diabetes og nyresykdommer	591 [472, 736]	614 [494, 756]	
	Rusbrukslidelser	515 [409, 617]	651 [531, 767]	
Risikofaktorer (DALY)	Tobakk	952 [687, 1244]	1086 [820, 1419]	
	Høy kroppsmasseindeks (BMI)	924 [362, 1537]	949 [364, 1525]	
	Høyt blodtrykk	914 [683, 1108]	901 [640, 1114]	
	Høyt blodsukker	857 [664, 1111]	885 [709, 1119]	
	Kostholds faktorer	836 [425, 1185]	837 [434, 1179]	
	Yrkesfaktorer	551 [272, 893]	631 [347, 967]	
	Overgrep og mishandling i barndom	474 [240, 766]	516 [263, 845]	
	Høy alkoholbruk	436 [339, 549]	478 [374, 592]	
	Høyt kolesterol	424 [279, 587]	415 [277, 576]	
	Under- og feilernæring hos barn og mødre	383 [297, 531]	400 [317, 528]	

Figur 1. Sykdomsbyrdebarometer. Rater per 100 000 innbyggere, aldersstandardisert (GBD 2023). Grå linje: variasjon mellom laveste og høyeste fylkesverdi. Rød vertikal linje: landsgjennomsnitt. Sirkel: Møre og Romsdal. Fargekode – rød: signifikant høyere enn landet; grønn: signifikant lavere; gul: ikke signifikant forskjell. For risikofaktorer vises DALY-forklart rate. Signifikans etter GBD-metode (95 % usikkerhetsintervall).

Figur 2. Figuren viser andel av samlet sykdomsbyrde (DALY) i Møre og Romsdal fylke tilskrevet 22 sykdomsgrupper (begge kjønn og alle aldre). Sykdomsbyrde omfatter både tapte leveår på grunn av tidlig død og år levd med redusert helse. Hver rute representerer en sykdomsgruppe, og størrelsen på rutene viser hvor stor del av den totale sykdomsbyrden de står for. Forkortelser: Hjerte/Kar = hjerte- og karsykdom, Kron. Luftv. = kroniske luftveissykdommer, Diab/Nyre = diabetes og nyresykdommer, MSK = muskel- og skjelettsykdommer, Nevro = nevrologiske sykdommer, RusBruk = rusbrukslidelser, Kreft = kreft (alle typer), Sanser = sykdommer i sanseorgan, Hud = hud- og underhudssykdommer, Fordøyelse = fordøyelsessykdommer, Psyisk = psykiske lidelser, NCD øvrige = andre ikke-smittsomme sykdommer, Tarm-inf. = tarminfeksjoner, Infeks. øvrige = andre infeksjonssykdommer, Luftv.TB = infeksjoner i luftveiene og tuberkulose, Mødr./Nyfødt = mødre- og nyfødtsykdommer, FTS/malaria = forsømte tropiske sykdommer og malaria, HIV/SOS = HIV og seksuelt overførbare sykdommer, Mangel = underernæring, feilernæring og mangelsykdommer, Ulykkesskader = utilsiktede skader, Transport = transportskader, Selvsk./Vold = selvskade og vold.